

Svete noći svjetskih religija

U svetoj noći se stapaju Gore i Dolje, i dolazi do iskustva jedinstva prostora. A taj moment odgovara religioznom iskustvu. Kako se Nebo noću "saginje" prema Zemlji, tako se i Bog saginje svijetu. Bog i čovjek se odjedanput dodiruju, transcendencija i imanencija se prožimaju. Zato noć može za religiozno senzibilne ljude biti posebno vrijeme. I zbog toga nije uopće slučajno da određene noći mogu postati "svete" noći, vremena posebno snažne prisutnosti "božanske energije"

● Piše: **Karl-Josef KUSCHEL**

Tihla noć, sveta noć? Mnogi od nas polaze kao po sebi razumljivo od toga da je "sveta noć" nešto specifično kršćansko. Ali, varaju se. Osvrnemo li pak uokolo po svijetu, nadaje se druga slika. Također i druge religije poznaju "svete noći". Postoje – barem što se velikih religija tiče – četiri svete noći u povijesti čovječanstva:

- noć Budina prosvjetljenja,
- noć izlaska Izraela iz Egipta,
- noć silaska Kur'ana,
- i betlehemska noć.

Pogledajmo to preciznije. Je li slučajno da noć igra tako važnu ulogu? Je li s tim povezana posebna simbolika, konkretna poruka?

Noć prosvjetljenja: BUDA GAUTAMA

Tko ikad u mjesecu svibnju na duže vrijeme putuje zemljama kao što su Šri Lanka, Mijanmar (Burma), Nepal ili Tajland, neće moći propustiti "Vesakh". Vesakh je najvažniji blagdan u svijetu theravadskog budizma, kojemu ove zemlje pripadaju. On se naziva "triput svet". Jer budisti ove tradicije slave na taj dan *rođenje* Bude (prema predaji u Lumbini gaju kraj grada Kapilavastu, danas u južnom Nepal), njegovo *probuđenje* (bodhi) u sjevernoindijskom mjestu Uruvela (danas: Bodh Gaya) i njegov *ulazak u nirvanu*: izlazak iz životnog toka i ulazak u stanje ugasnuća. Drukčije nego u svijetu mahāyāne, jednom obliku budizma, koji se razvio od 1. do 5. stoljeća naše ere. Tu se – primjerice u Kini ili Japanu – tri događaja iz Budinog života slave na tri različita dana. Tako se rođenja spominju 8. travnja s *blagdanom Hana Matsuri*, a Budina prosvjetljenja 8. prosinca. To je "Bodhi--dan" koji se također obilježava velikim slavljem.

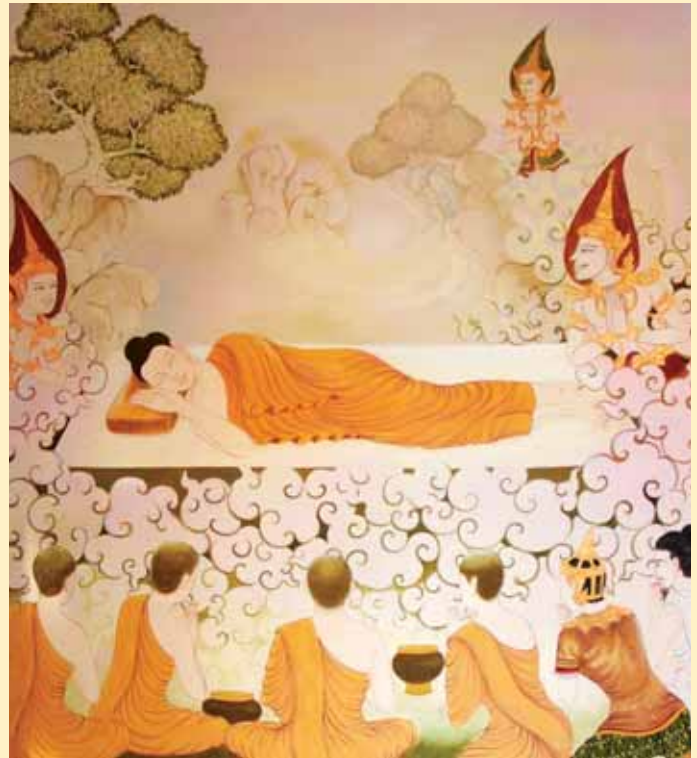
Već to pokazuje da za budiste središnji događaj u Budinu životu nije zapravo njegovo fizičko rođenje već njegovo novo-rođenje. Ali upravo jer je princ Siddharta Gautama (450-370. prije Krista) postao naprosto probuđeni, u budističkoj se tradiciji njegovo rođenje oblikuje povratno čudesnim znakovima. Legende su tijekom vremena Budin dolazak-na-svijet pretvorile u mit.

U pripovijesti o Budi noć je vrijeme čovjekova dubokog uvida u temeljne uvjetovanosti njegova života i posebnu otvorenost za spoznaju – dapače za prosvjetljenje

Već početak njegova života treba ukazivati na nadpovijesnu ulogu i univerzalno značenje. To oblikovanje uključuje silazak Bude "s neba zadovoljstva", boravak u majčinoj utrobi i rođenje.

Budističke predaje već iz 2. stoljeća prije našeg vremena poznaju slikovna predstavljanja *nadnaravnog začeca*, jednu vrst duhovnog rađanja. Buda, u liku bijeloga slona, ulazi u tijelo svoje majke, koja je pritom posve budna ili sanja, i ponovno izlazi iz nje van. Događaj prati pojavljivanje svjetla, svjetlost kozmičkih dimenzija. A slon? On je tu simbolično za snagu i mudrost novorođenoga. Nadnaravno začecje, dakle, rođenje bez zemaljskog oca? Ona je od samog početka simbol potpune duhovne Budine čistoće bez "oskvrnuća" nedostacima i požudom, koja je u budizmu, kao što je poznato, korijen svake patnje. Buda stoluje u utrobi majke već potpuno razvijen u škrinji dragulja koja stoji na stupovima. Ništa zemaljsko ga ne smije uprljati. Primjereno tome Buda dolazi na svijet s posve razvijenom sviješću i potpunom spoznajom. Legende o njegovu rođenju se poklapaju u popisu kozmičkih događaja i prirodnih čudesa. A njegovo zemaljsko tijelo? Samo je prividno tijelo. A što je s njegovim fazama učenja kao čovjeka iz familije Śākya prije prosvjetljenja? To je ispričano kao pedagoško sredstvo, tako da i "normalno-smrtni" mogu ići tim putem i prispjeti oslobođenju iz kružnog tijeka ponovno rođenih.

Prema predaji Buda svoje prosvjetljenje postiže *noću*, i to u mjestu Bodhgaya pod smokvinim drvetom. Tri noćne

straže prolazi u dubokom poniranju, a zatim dospijeva "do najvećeg potpunog prosvjetljenja i postiže trostruko znanje: sjećanje na prijašnja rođenja, uvid u budućnost i uvid u nastajanje i poništenje patnje".

Tako priča budistička predaja. Ona je noći dala posebno značenje. Noć više nije bilo koje vrijeme, zamjenjivo s drugim vremenima. U pripovijesti o Budi noć je vrijeme čovjekova dubokog uvida u temeljne uvjetovanosti njegova života i posebnu otvorenost za spoznaju – dapače za prosvjetljenje. Ukratko: Pripovijesti o Budi čine noć u povijesti svjetskih religija *vremenom proniknuća u istinsku bit svijeta*.

Budisti slave ovu noć u svibnju ili prosincu – u zahvalnosti za put kojeg je Buda pokazao. Zato su Vesakh odnosno Bodhidan slavlja darivanja. Ljudi se spominju siromašnih i potrebitih, brinu se o hodočasnici, održavaju se procesije svjetla. Uhvaćene ptice puštaju se na slobodu kako bi se simboliziralo žuđeno oslobođenje ponovno rođenih iz kružnog toka i postiglo upravo na ovaj posebni dan religijske zasluge. U Tajlandu, Mijanmaru ili Šri Lanki vide se na ovaj dan ljudi odjeveni u jednostavna bijela odijela kako u svečano ukrašenim hramovima meditiraju ili slušaju propovijedi. U Nepal je Vesakh službeni dan odmora, u Šri Lanci se šalju Vesakh-razglednice. Ukratko: Vesakh je blagdan na koji ljudi u sjećanju na pojavu Bude izmjenjuju posebne želje za sreću i blagoslov.

Noć izlaska: MOJSIJE

Drukčije je u židovstvu, koje nije religija mističnog poniranja i prosvjetljenja, već religija Božje objave naviještene preko proroka. Zato je židovstvu, još jače nego budizmu, stalo da nastup svoje utemeljujuće figure i povijesno ovjeri. Mojsije nije nadzemaljska, već konkretna ljudska figura. Prema predaji biblijske Knjige Izlaska, on potječe iz levitske obitelji koja živi u Egiptu

u vrijeme u kojem egipatski vladari počinju brutalno postupati protiv svojih izraelskih podložnika. Strahuje se od prevelikog umnažanja ovog naroda. Teški ropski rad treba to spriječiti. Kad to nije dovoljno, jedan od egipatskih faraona izdaje zlokobnu zapovijed da se svi hebrejski prvorođenci pobiju i bace u Nil, a samo djevojčice ostave na životu (Izl 1,22). Ali kako bi majka mogla ubiti svoje dijete? Mojsijeva majka izručuje svoje prvorođenče rijeci Nilu, u “nepromočivom kovčežiću od šaša” – u nadi da će se njezino dijete spasiti. I ne samo da se ostvaruje ono čemu se nadala, očekivanja su nadidena: upravo je faraonova kći ta koja otkriva dijete i koja se s puno suosjećanja brine o njemu (Izl 2,1-10).

Registriramo: nije Mojsijevo rođenje “čudesno” oblikovano kao kod Bude, već preživljavanje, “drugo rođenje”. Naravno, puno škrtije nego u slučaju Bude. Mojsije treba ostati čovjek i ne smije postati natprirodno biće. Zbog toga se židovska predaja ograničava na jedan jedini elementarni Božji znak: dijete kojemu prijete uništenje može preživjeti, štoviše, odgaja se na dvoru svoga ubojice. Upravo to osposobljava Mojsija za njegovu buduću misiju. Očito da Bog s ovim djetetom planira nešto posebno. Njegovo spašavanje je obećanje za budućnost. A ta se budućnost zove: izbavljenje naroda iz egipatskog ropstva. Exodus!

Opet motiv noći. To je noć pred izlazak, noć Pesaha, u kojoj se Izraelci pripremaju na polazak iz zemlje faraona, “opasanih

Židovska predaja od noći ne pravi
vrijeme prosvjetljenja, već vrijeme očekivanja,
vrijeme nade, vrijeme u kojem nije kraj
neznanju, već kraj neslobodi

bokova, s obućom na nogama, sa štapom u ruci”, dok Bog Izraela hoda među Egipćanima i pravi pokolj. To je zacijelo noć jednog rođenja: Izrael postaje narodom. Tako je odlučujući ovaj događaj da ga se do danas Židovi po cijelom svijetu sjećaju na početku blagdana Pesaha: na Seder-večer. Posvuda gdje se Židovi koji vjeruju sastaju u obitelji, odvija se ritual posebne vrste. Glava obitelji u bijeloj odjeći velikog svećenika izgovara blagoslov (Ki-

duš – “posvećenje”), zahvaljuje Bogu, koji “je stvorio plod trsa i posvetio Izrael i vremena”. I budući da se već u Tori od Izraela zahtijeva – “svome sinu toga dana objasni: to je za ono što mi je Jahve učinio kad sam se iz Egipta izbavio” (Izl 13,8), najmlađi u obitelji postavlja tradicionalno pitanje: “Što razlikuje ovu noć od svih drugih noći?” Odgovor glasi:

“Svake druge noći jedemo kvasne i beskvasne kruhove, ove noći samo beskvasne; svake druge noći jedemo sve vrste zelja, u ovoj noći samo gorko zelje; svake druge noći nismo dužni, čak ni da jedanput umočimo, u ovoj to činimo dvaput; svake druge noći jedemo sjedeći ili naslonjeni, u ovoj noći svi samo naslonjeni. Nekoć bijasmo robovi faraona u Egiptu, ali Vječni, naš Bog, izveo nas je od tamo jakom rukom i ispruženom mišicom. Da nije Vječni, neka je slavljen, naše oce iz Egipta izveo, uistinu: mi, naša djeca, i djeca naše djece, vječno bismo morali ostati i služiti u Egiptu.”

Tako donosi židovska predaja. Ona se značajno razlikuje od budističke. Jer ona od *noći* ne pravi vrijeme prosvjetljenja, već vrijeme očekivanja, vrijeme nade, vrijeme u kojem nije kraj neznanju, već kraj neslobodi.

**Noć objave
i Muhamedovo rođenje**

Muslimani, također, poznaju “svetu noć”. Ali ona, kao i u židovstvu, nema ništa s rođenjem njihovog proroka. Sveta noć muslimana je *noć silaska Kur’ana*, jer u toj noći počinju objave proroku, koje će se protegnuti na preko 22 godine. Prema muslimanskoj predaji, taj početak je sačuvan u kratkoj Suri 96 koja se sastoji od 19 stihova [ajeta]: “Čitaj”, zahtijeva se od proroka, “u ime Gospodara tvoga, koji stvara, stvara čovjeka iz ugruška! Čitaj! Plemenit je Gospodar tvoj, koji poučava peru, koji čovjeka poučava onome što ne zna” (96,1-5). Na nju, na “Lejletul-kadr”, prisjeća se u zadnjim danima mjeseca posta, Ramazana. Pri tome slavljeni blagdan jedan je od najvećih u svijetu islama, usporediv samo blagdanu žrtve, koji se za vrijeme mjeseca hodočašćenja slavi kao spomen na “Abrahamovu žrtvu”. Ova se noć zove i “noć određenja”, i ona je noć *obvezivanja na mir*. Tako stoji u Suri 97:

“Mi smo ga (Kur’an) počeli objavljivati u noći Kadr.
A što ti misliš što je noć Kadr?
Noć Kadr je bolja od tisuću mjeseci.
Anđeli i duh spuštaju se u nju s dozvolom Gospodara svoga zbog svake odluke.
Mir je ona sve dok zora ne svane” (Sura 97,1-5).

Tako kaže muslimanska predaja. Sura 97 u povijesti svjetskih religija ovu noć ne pretvara u vrijeme prosvjetljenja, ni u vrijeme oslobođenja, već u *vrijeme Božje objave* ljudima. Time je i u svijetu islama noć jedno posebno vrijeme: vrijeme čovjekove otvorenosti za dolazak božanskog.

Zato ćemo se na trenutak zamisliti i potražiti odgovor na pitanje: Zašto noć u počecima velikih religija igra tako važnu ulogu? S čim je to povezano? Odgovor bi se mogao potražiti u ovom smjeru: svjetlost dana dopušta razlikovanje u prostoru između onoga Gore i onoga Dolje. Nebo i Zemlja su optički jasno

odvojeni. U noći se stapaju Gore i Dolje, i dolazi do *iskustva jedinstva prostora*. A taj moment odgovara religioznom iskustvu. Kako se Nebo noću "saginje" prema Zemlji, tako se i Bog saginje svijetu. Bog i čovjek se odjedanput dodiruju, transcendencija i imanencija se prožimaju. Zato noć može za religiozno senzibilne ljude biti posebno vrijeme. I zbog toga nije uopće slučajno da određene noći mogu postati "svete" noći, vremena posebno snažne prisutnosti "božanske energije".

Tomu se pridodaje i ovo: noć je za mnoge ljude vrijeme posebne budnosti, osjetljivosti, tankočutnosti za tajnovito i nepoznatljivo. Zato snovi, primjerice, imaju svoje mjesto u noći. Oni su kontaktna mjesta s onim skrivenim u nama samima, nedohvatljivim, nesvjesnim. Oni daju slikovne sekvence i lančane simbole za ne-spoznatljivo u nama i pokazuju kako snažno noć može biti *vrijeme primanja, začinjavanja*. Jer snove ne "proizvodimo" mi ljudi, onako kao što proizvodimo poluproizvode ili umišljaje u glavi. Snovi, kako god dolazili iz nas, su događaji. Mi se ljudi pritom ne doživljavamo kao "oni koji nešto stvaraju", već kao oni koji primaju, koje se daruje, upućuje. Tako doživjeti sebe, naprosto je religiozno iskustvo.

A prorok? Njegovo rođenje? Što muslimani znaju o tome? Posebno mjesto "noći određenja" u blagdanskom ciklusu islama objašnjava zašto stoljećima nije bilo vlastitog rođendanskog slavlja proroka Muhameda. Tomu se pridodaje: o Muhamedovom rođenju Kur'an ne kaže ništa, čak i ne spominje to rođenje. Muhamed je rano izgubio oca i majku, to Kur'an spominje, tako da je on kao siroče odrastao najprije kod svoga djeda, a onda kod ujaka Abdula-Muttaliba. Ali s obzirom na Muhamedovo rođenje Kur'an je škrt: ni datuma, ni godine. Kao i kod Bude i Mojsija tu nije važno fizičko već duhovno rođenje. Poziv je odlučujući; on postaje novo rođenje. To se događa u 610. godini, što saznajemo iz Sure 96. Osim toga Kur'an, od početka do kraja, naglašava čistu ljudskost proroka i izbjegava sve da ga učini nadzemaljskim, polubožanskim bićem.

Kasnije muslimanske predaje su otišle dalje od Kur'ana pa su *začće i rođenje Muhameda* oblikovali također posebnim znacima. Njegova majka Amina ga začine doduše na prirodan način, ali, upadno, također noću i već je to začće jedan znak velikog učinka: tronovi vla-

stodržaca se ruše, životinje na zemlji i u vodi raznose radosnu poruku. Još više: nakon Muhamedova rođenja njegova se majka sjeća da je za vrijeme trudnoće već vidjela svjetlo "koje joj je dvorce grada Bosre u Siriji osvijetlilo". Nikad prije nije imala "lakšu trudnoću". Kod rođenja je njezino dijete "upravilo ruke i glavu prema nebu". Izvještaji koji pozivanjem na Proroka i sami još jedanput bivaju potvrđeni.

Sura 97 u povijesti svjetskih religija ovu noć ne pretvara u vrijeme prosvjetljenja, ni u vrijeme oslobođenja, već u vrijeme Božje objave ljudima

Prijelomni trenutak, dakle, postoji i kod Muhameda, model *utemeljitelja religija* se ponavlja i ovdje. Takve religije žele naznačiti da s njima počinje nešto novo. Staro vrijeme je prošlo: vrijeme zaslijepljenosti, neslobode, neznanja. Sad počinje nešto novo: vrijeme prosvjetljenja, slobode i objave. Iako to vrijeme počinje tek prosvjetljenjem Bude u dobi od 30 godina, odnosno pozivom odraslog Mojsija za oslobođenje svoga naroda ili silaskom Kur'ana u prorokovoj 40-toj godini, za kasnije generacije, kojima pred očima stoji jedinstvenost njihovih utemeljitelja, mora već i rođenje utemeljitelja imati nešto izuzetno, nešto što upućuje na ono što dolazi. Bilo da je riječ o Budi, Mojsiju, Muhamedu ili Isusu (kako ćemo kasnije vidjeti): već okolnosti njihovog-dolaska-na-svijet ili čudnog preživljavanja kao malog djeteta pokazuju njihovo univerzalno povijesno značenje.

Zato ne treba čuditi: i u svijetu islama se tijekom stoljeća došlo do pravog *blagdana za rođenja Muhameda*, nesumnjivo i zbog toga da bi se "izjednačilo" s drugim religijama. Prema predaji, Muhamed se rodio u Meki, prema muslimanskom računanju 570. godine. Čini se da su se običaji održavanja velikih slavlja sa sjećanjem na Muhamedovo rođenje pojavili najprije u Egiptu u vrijeme dinastije Fatimida (969-1171), u 11/12. stoljeću, dakle, 300, 400 godina nakon Prorokove smrti. To otprilike odgovara razvoju u kršćanstvu. I u njegovoj povijesti je prošlo dobrih 300 godina dok se nije odredio precizni datum slavlja Isusova rođenja, jer jedini izvor, Novi zavjet, u tom smislu ne donosi nikakve podatke: niti godišnje doba, ni određenu godinu, ni precizan dan. 25. prosinca je tek u 4. stoljeću za vrijeme cara Konstantina u Zapadnoj crkvi određen kao blagdan Kristova rođenja. Prvi put se nalazi u jednom rimskom kalendaru za godinu 334. Prema astronomskim računanjima na ovaj dan pada zimski solsticij. Većina kršćana na Istoku, međutim, ne slavi Kristovo rođenje ili njegovo pojavljivanje "u tijelu" (inkarnacija) 25. prosinca, već 6. siječnja, na dan koji se ne zove slučajno "Epifanija": grčki izraz za "Bogojavljenje".

Što se tiče muslimanskog svijeta, slavlje Prorokova rođendana se afirmiralo nakon vremena Fatimida: arapski – *Maulid an-Nabi* [Mevlud]. On je danas jedan od tri najveća blagdana u islamskom svijetu zajedno s već spomenutim: s blagdanom završetka ramazana i blagdanom žrtve. U većini muslimanskih zemalja u to vrijeme miruje promet, službenici imaju odmor, djeca ne idu u školu. Upravo se Prorokov rođendan u današnjem Egiptu slavi kao jedna vrsta islamskog božića. Ulicama gradova na delti Nila

prolaze tisuće bubnjara i trubača, djeca dobivaju darove. To je najveći narodni praznik u Egiptu. Slično je i u Pakistanu. Ondje postoji običaj da se dječaka, odjevenog kao beduina, postavi na konja i da ovaj jaše ulicama: povratak Proroka u liku djeteta.

Noć učovječenja Božjeg Sina: ISUSOVO ROĐENJE

Zacijelo diljem svijeta najpoznatija kršćanska božićna pjesma opjevava "tihu, svetu noć" u kojoj je Isus, Božji Sin, kao "Spasitelj" došao na svijet. Ta pjesma ima "tek" 200 godina. Na Badnju večer 1818. godine, seoski učitelj Franz Xaver Gruber i pomoćni župnik Joseph Mohr u crkvi Sv. Nikole u Oberdorfu kraj Salzburga izveli su tu pjesmu prvi put. Mohr je napisao tekst 1816, a Gruber 1818. skladao melodiju. U tri kratke strofe tu se noć preobražava u vrijeme idile. Jer pjesma koristi to vrijeme za posebno dirljivu sliku: "divno djetehće" spava u "nebeskom miru", njegovi roditelji "dragi presveti par" su primjereno tome budni, jedini, kako se naglašava, jer i cijeli svijet "spava". Kako god to psihološki nevjerovatno bilo, poetska kalkulacija je očita: usamljeno bdijenje u noći već gestom daje sceni mjesto iznimke, uzdiže je iznad normalne okoline. To je i teološka namjera.

Kršćanski pra-izvor je nasuprot tome bitno trzajni. To razlikuje kršćansko Sveto pismo od normativnih tekstova budizma, židovstva i islama. Mnogi spisi Novog zavjeta ne poznaju uopće predaje o Isusovom rođenju. Ni riječi o tome u Markovom i Ivanovom evanđelju, ni riječi o tome u ukupnoj pavlovskoj i posliljepavlovskoj poslaničkoj literaturi. Samo evanđelja Mateja i

dan boga sunca "Sol invictus"), nego čisto astronomsko-simboličke korijene. Noćna misa za slavlje Kristova rođenja – ponoćka – posvjedočena je prvi put tek polovicom 5. stoljeća u Rimu. U kripti bazilike Santa Maria Maggiore, sagrađene oko 430. godine, postojalo je jedno spomen-mjesto, koje je trebalo podsjećati na betlehemsku špilju rođenja.

Većina kršćana na Istoku ne slavi Kristovo rođenje 25. prosinca već 6. siječnja. Oni taj blagdan ne nazivaju slučajno "Epifanija", Gospodinovo "Bogojavljenje". Oni time izražavaju vrlo važno pomicanje naglaska u predodžbi Krista. U spomenutim evanđeljima Isusovo rođenje je rođenje Mesije iz naroda kojeg Izrael očekuje i koji će narode svijeta dovesti k obraćenju. Kasnije će Božić postati rođenje Božjeg Sina koji dolazi iz nebeske sfere i "pojavljuje" se na Zemlji, da bi učinio ono što se u *Tihoj noći* tako jednostavno opjevava: da spasi ljude. Božić je u ovoj pjesmi konačno izgubio dimenziju mesijanskog koja kršćane povezuje sa Židovima. Isusovo rođenje postaje ekskluzivni blagdan kršćana koji slave svog "Spasitelja": "Krist, Spasitelj je tu!" Tome ponovno odgovara noć kao vrijeme iščekivanja i ispunjenja, tajanstvene blizine božanskog, propusnost svijeta za sveto.

Ovaj motiv postoji i u novozavjetnim pripovijestima o rođenju: doduše ne kod Isusova rođenja, ali zacijelo kod ukazanja anđela pastirima, kako je to tradirano u Lukinom evanđelju. Za vrijeme "noćne straže", kako izričito stoji, anđeli se ukazuju pastirima koji logoruju u blizini Betlehema na otvorenom. Betlehemska noć! Tko je kao ja išao u "svetoj noći" od Jeruzalema prema Betlehemu da bi se molio u crkvi rođenja, čaroliju jedne takve noći neće nikad zaboraviti.

Slijedimo li Lukin izvještaj, pastiri su se prestrašili zbog iznenadnog sjaja svjetla, tako da najprije treba umiriti taj strah: "Ne bojte se!" A onda – velika radost: Mesija je rođen! Leži u jaslama, povijen u pelenice! To je dramatski snažno ispričano, ali je još dramatičnije na betlehemskom nebu. Odjedanput se pojavljuje vojska anđela koji sad navješćuju veliku poruku mira cijelome svijetu. Ni nakon 2.000 godina ta vijest nije ugasla i ona čini betlehemsku noć jednom zauvijek nezamjenjivom. To nije noć prosvjetljenja, ni noć oslobođenja iz ropstva, ni noć silaska objave, ali je zacijelo noć velike vizije mira za cijelo čovječanstvo i to u dvostrukom smislu: "Slava Bogu u visini!" – to je jedan smisao. I drugi: "Mir na zemlji i ljudima zadovoljstvo" (M. Luther)! ✨

S njemačkog: Drago BOJIĆ

Božićna noć nije noć prosvjetljenja, ni noć oslobođenja iz ropstva, ni noć silaska objave. Ona je noć velike vizije mira za cijelo čovječanstvo i to u dvostrukom smislu: "Slava Bogu u visini!" – to je jedan smisao. I drugi: "Mir na zemlji i ljudima zadovoljstvo"

Luke poznaju pripovijesti o rođenju i one se doduše ne razlikuju u temeljnoj poruci, ali zato u mnogim detaljima. Dok su predaje vezane uz Isusovu patnju, smrt i uskrsnuće morale već rano za dobiti relativno čvrste forme, one oko rođenja su očito još bile u nastajanju.

Rano kršćanstvo u prvim stoljećima uopće nije poznavalo slavlje "svete noći". Uskrs je bio puno važniji od Božića. Kako to i kad je trebalo slaviti Isusovo rođenje? Nijedno od ova dva evanđelja ne poznaje ni točno vrijeme (godišnje doba) ni preciznu vremensku točku (godinu ili dan) Isusova rođenja. To da se u Crkvi dogovorilo za 25. prosinca, potječe iz 4. stoljeća. Po prvi puta u jednom rimskom kalendaru za godinu 334. važi ovaj datum za blagdan Kristova rođenja. Razlog za taj izbor je u znanosti sporan. Konsenzus postoji samo u tome da, prema astronomskim spoznajama, na ovaj dan nastupa zimski solsticij. Kršćani tu činjenicu koriste simbolički, jer su u Kristu ugledali "pravo sunce" ili "sunce pravednosti". Time kršćanski blagdan rođenja nema "poganske!" (primjerice kao nadomjestak za blag-

Božić u okolici Dervente

Na dobro vam došao Božić
i sveto porođenje Isusovo! – I s tobom
Bog dao zajedno! ... za rod,
biričet i blagoslov

● Piše: Zvonko MARTIĆ

Pisati danas o običajima u okolici Dervente, meni koji potječem iz tog kraja, znači govoriti o jednoj kulturi koje više nema u njezinom prirodnom okružju. Dio tradicijske kulture čuvaju pojedine obitelji i udruge prijeratnih stanovnika Dervente i okolice, a sada naseljenih u Zagrebu. Najizrazitija su nastojanja sačuvati dio folklorne tradicije prilagođene za scenske nastupe iako se neki voditelji folklornih skupina, porije-

klo iz okolice Dervente, poigravaju i doslovno izruguju s folklornom baštinom naših predaka. Ipak, može ih ispričati samo radost vidjeti mlade ljude obučene u nošnje derventskoga kraja i time pokriti nedostatke nastupa folklornih skupina iz zavičajnih klubova. Još uvijek nisam vidio neku skupinu iz ovoga kraja u pokušaju scenskog uprizorenja božićnog običaja, ali kazivanja ljudi svjedoče o običajima iz zavičaja koje čuvaju u obiteljima i ucjepljuju ih mijenjajući i prilagođavajući novim životnim okolnostima. Ako postoje teški izbjeglički dani, onda su to blagdani. A Božić, Božić je najsjetnije i najnesretnije vrijeme što srce cijepa jer se ne slavi ondje gdje potpuno pripadaš.

U okolici Dervente danas živi veoma malo povratnika protjeranih tijekom rata devedesetih. I među rijetkim povratnicima zimi ih ostaje malo u njihovim novosagrađenim domovima jer odlaze slaviti Božić s djecom i unucima u Hrvatsku ili negdje drugdje po svijetu. Zato je ovaj tekst više govor o nečemu što i kako je nekada bilo, a danas ostalo u rijetkim ostacima koje čuvaju župnici s malim stadom u dovršenim ili nedovršenim župnim crkvama dok se ne vrate oni kojima su zemlju ostavili pradjedovi.

Adventsko-božićno vrijeme kod Hrvata katolika u okolici Dervente započinjalo je blagdanom sv. Andrije (30. studenoga) jer su od ovoga dana prestajala zajednička okupljanja momaka

i djevojaka. Govorilo se *Sveti Andrija curski zavezanija*, čime se označavao kraj ašikovanja, svadbenih i drugih slavlja. U vrijeme došašća zajednička sijela bila su rijetka i, ako su se održavala, na njima nije bilo pjesme i plesanja nego su u to vrijeme djevojke vezle i tkale košulje koje su oblačile na sam dan Božića. Naime, kod svih značajnijih kršćanskih svetkovina oblačila se nova odjeća ili barem neki njezin dio. Smatralo se da nova *tazetna* odjeća, prvi puta obučena o svetkovini, pridonosi boljem imovnom stanju. Društveno korištenje vremena kroz vrijeme došašća slično je ostalim hrvatskim krajevima u Bosni i Hercegovini. Pjevanje božićne pjesme *U sve vrime godišća* poslije obiteljskih večernjih molitava održalo se sve do sedamdesetih godina dvadesetoga stoljeća. Iako nema posebnih običaja oko blagdana Bezgrešnoga začeca Blažene Djevice Marije (8. prosinca), zanimljiv je pučki naziv za ovaj dan *Prvo čelo Božića*.

O spomendanu sv. Lucije (13. prosinca) početkom 20. stoljeća uobičajilo se sijanje pšenice u koju bi se stavljale božićne svijeće. Unatoč rasprostranjenosti ovoga običaja kod hrvatskoga puka u okolici Dervente, zadržao se i običaj stavljanja tri božićne svijeće u sjeme pšenice ili kukuruza. Sveta Lucija nazivala se i *Drvarica* i *Sv. Lucija od očiju*: *Drvarica*, jer se toga dana počinju skupljati drva za božićne blagdane, a *od očiju*, jer je bila zaštitnica dobrog vida, osobito za žene, važnoga kod pletenja, vezenja ili šivanja tako da je taj dan bilo zabranjeno raditi “bilo kakav ženski posao”.

Među adventskim običajima u okolici Dervente značajni su običaji zvani *materice* i *očići*. *Materice* se slave dvije nedjelje prije Božića i tada muškarci i ženska djeca ucjenjuju majke prijete-

ći im vješanjem ili vezanjem nogu tražeći otkup – *ucinu*, koju majke moraju dati. Darovi su bili orasi, lješnjaci, voće i tada se u mnogim obiteljima prvi puta skidalo suho meso i pekao prvi sudžuk od zaklane svinje te godine. Običaj je bio da udata žena taj dan odlazi svojoj majci na čestitanje. Djeca bi bližem susjedstvu i rodbini, strinama i tetkama išla čestitati i dobivala bi sitne poklone: slatkiše, voće ili novac. Ženama koje nisu imale djece nije se išlo čestitati. *Očići* se slave u posljednju adventsku nedjelju. Običaj je isti samo što sada majka i djeca *ucinjuju* oca i on se otkupljuje darovima. Porijeklo, starina i prvobitno značenje ovih običaja još uvijek je nepoznato.

Badnji dan (24. prosinca) u ovom kraju zove se *Badnjica* i dan je pripreme hrane, molitve i zajedničkoga obiteljskoga okupljanja. Odmah na početku pazilo se da prvo čeljade koje će ući u kuću bude muško jer će se tada rađati muška djeca, što se smatralo posebnim blagoslovom. Zanimljiv događaj dogodio se u Zagrebu jednoj obitelji izbjeglica iz okolice Dervente. Njihovi prvi susjedi bili su muslimani iz sela Čivčije kraj Doboja koji su znali za ovaj običaj kod katolika. Baka muslimanka poslala je svoga unuka kao čestitara na Badnji dan jer se i kod muslimana pazilo da prvi posjetitelj na Badnji dan bude muškarac.

Običaj ophoda djece i čestitanja na Badnji dan zabilježen je u nekim selima u okolici Dervente. Tako, s. Slavica Buljan, rođena u Kuljenovcima, donoseći sjećanja iz djetinjstva, opisuju način čestitanja u njezinom rodnom selu: “Ona hrabrija djeca ustala bi rano i nosila ‘badnjak’ – ljeskovu granu, koju bi bacili na krov susjedima ili rođacima i govorili: ‘O, domaćine! Badnjak na kuću, sreća u kući!’ A domaćin bi otvarao, primao čestitanje i

Sveta Lucija nazivala se i *Drvarica* i *Sv. Lucija od očiju*: *Drvarica*, jer se toga dana počinju skupljati drva za božićne blagdane, a *od očiju*, jer je bila zaštitnica dobrog vida, osobito za žene, važnoga kod pletenja, vezenja ili šivanja tako da je taj dan bilo zabranjeno raditi “bilo kakav ženski posao”

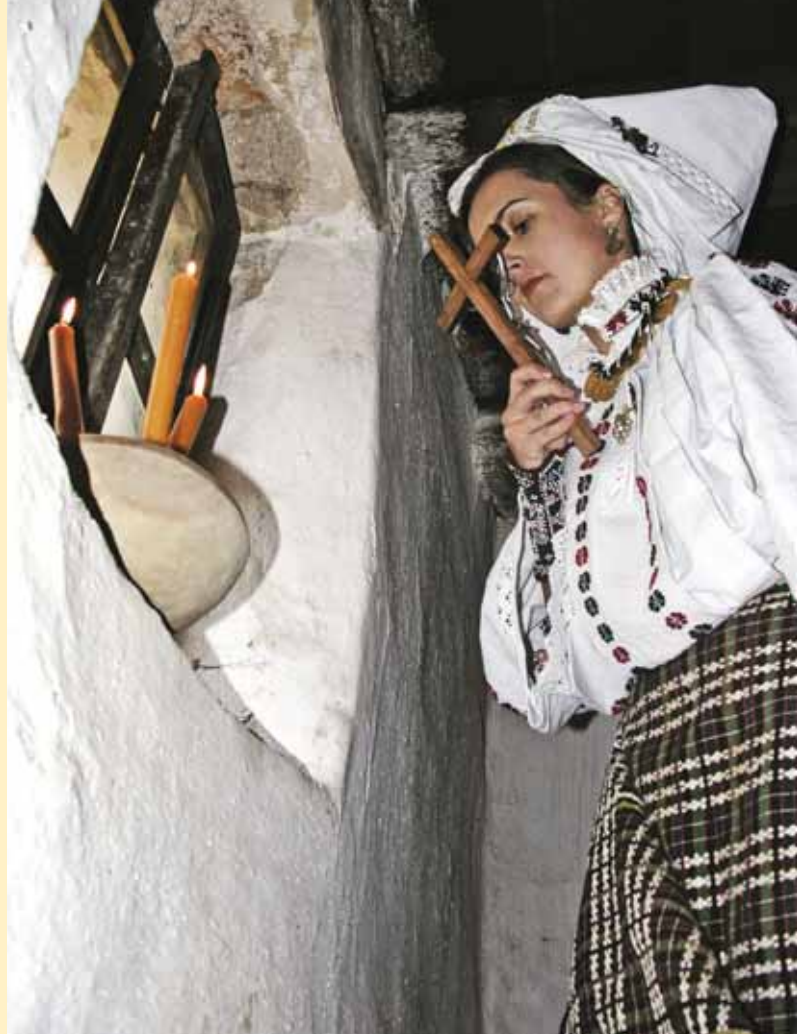
darivao male čestitare. Tada bi se djeca vraćala punih džepova i darove dijelila s manjima i onima koji bi se zbog straha od noći, ili prvog psa koji bi se oglašio, vraćali s puta.”

Hrana za badnju večeru bila je i ostala posna. Sve do sedamdesetih godina 20. stoljeća, u nekim selima, žene su pripremale božićne pšenične beskvasne kruhove našarane vilicom ili ključem, koje su imali različite nazive: *pogača*, *svitnica*, *česnica*. Ovi obredni kruhovi su se postavljali na niskom okruglom stolu – *siniji*. Na kruh se stavljalo žito s tri svijeće. Uz ovaj obredni kruh domaćice su pripravljale dovoljno kruha za “tri dana Božića”. Od ovoga kruha se na Novu godinu pravila popara ili se kruh davao domaćim životinjama jer se vjerovalo u njegovu zaštitničku moć. Najčešći slatkiš bili su *suvi kolači* spravljani od oraha u kalupima *šapama*. Poslije Drugog svjetskoga rata počinju se praviti i druge vrste kolača. Muški posao bio je pečenje praseta – *pečenice*, na samu *Badnjicu*. Oko pečenice nema nekih posebnih obreda niti joj se pridavalo kakvo značenje osim hrane. Biti bez *pečenice* na Božić bio je znak krajnjega siromaštva. Zato su susjedi i rodbina uvijek dio svojega pečenja darivali onima koji si nisu mogli priuštiti pečenje ni za Božić. Iako je *pečenica* morala biti gotova prije večere, nije se servirala do dolaska s polnočke ili se nešto pečenja nosilo sa sobom na misu, pa se blagovalo “s nogu”, nazdravljajući rakijom uz čestitanje Božića. Večera je bila posna i na stolu je obvezno bio grah bez obzira na ostala posna jela pripremljena te noći.

Unošenje slame i prostiranje po sobi obavljalo se uz škropljenje kuće blagoslovljenom vodom. Ovoj slami pridavala se zaštitnička uloga pa se stavljala na voćke da bolje rode ili su davane stoci kako bi bila plodnija i zaštićena od raznih nedaća i bolesti. Različite su tradicije hrastovoga drveta – *badnjaka*, ovisno o porijeklu stanovništva. Dok su mještani nekih sela prislanjali hrastovu granu uz svoju kuću na *Badnjicu*, u drugim selima se unosila velika hrastova klada i postavljala na vatru da gori cijelu noć. Ovaj običaj je nestao kada su ognjišta zamijenjena štednjacima na drva. Jedno vrijeme je običaj promijenio pa bi se u štednjak ubacivalo deblje hrastovo drvo kao zamjenu za raniji *badnjak*. Ipak, svi su ovi običaji polagano bili napušteni i prije odlaska stanovništva tijekom ratnih zbivanja devedesetih godina 20. stoljeća.

Ono što ostaje, bez obzira gdje Dervenčani bili, jest obiteljska molitva u *Badnjoj* noći. U pojedinim selima u božićnoj noći pale se tri svijeće na tri različite nakane: jedna je za obitelj – *čeljadska*, druga je za blago – *marvenska* i treća za žitorodna polja – *poljska*. Svijeća posvećena obitelji (*čeljadska*) obilježava se urezujući znak križa. Svijeću posvećenu za blago, tj. za životinje od kojih se uzdržavaju, majka je označavala jednom uspravnom linijom. Treća svijeća (*poljska*) nije imala nikakvih obilježja. Tri su poruke izrečene ovim jednostavnim znakom svjetla u obliku svijeća: Bog dolazi u obitelj, Bog posvećuje ljudski rad i Bog posvećuje cijelu zemlju. Svijeće se pale šibicom uz izgovaranje riječi *U ime Oca i Sina i Duha Svetoga* i pravljenjem znaka križa. Domaćin ili domaćica izriču molitve na različite nakane – *priporuke*, uz svaku po jedan Očenaš, Zdravo Marijo i Slava Ocu. Tijekom večere gleda se kako plamen gori na kojoj svijeći. Visok i jak plamen na *čeljadskoj* svijeći znak je da će obitelj imati uspješnu godinu. Ako je plamen na *marvenskoj* snažan, znači da će se stoka dobro razmnožavati. Iz slaboga plamena na *poljskoj* svijeći iščitavao se slab urod žitarica i povrća.

Svijeće se gase kruhom natopljenim u rakiji, a u novije vrijeme i u vinu, i pazi se kuda će se vinuti dim s ugašenih svijeća.

Ako se dim vine prema nebu, onda će sve biti dobro. Kruh kojim su se palile svijeće davao se stoci ili se stavljao u sjetveni kukuruz ili druge žitarice. Žito u kojem su stajale svijeće daje se kokošima “da bolje nose jaja”.

Inače su uz *Badnjicu* vezana razna vjerovanja. Tako se vjerovalo, ako bi se gledalo kroz prozor nečije kuće, dok je obitelj za večerom, da će umrijeti do Božića iduće godine onaj koga se prvoga ugleda za obiteljskom večerom. Ovo se govorilo djeci kako ne bi išla izvan kuće za vrijeme večere. Zabrane i vjerovanja koja su se odnosila na djecu jesu i upozorenje da se ne smiju međusobno tući na *Badnji* dan jer ako nekoga udariš, na tom mjestu gdje si nekoga udario, na tvome će tijelu izrasti čirevi. U *Badnjoj* noći, kažu stariji, progovori i blago o tome kako ih domaćin pazi i hrani. Zato se posebno čistilo i hranilo na *Badnjicu*, da *marva lijepo priča o svome gospodaru* i ako svi budu siti, i ljudi i stoka, onda će svi imati kroz cijelu godinu dovoljno hrane.

Običaj kićenja božićnog drveta – *krizbauma* ili *krizmana*, dobivao je lokalne karakteristike ukrašavanjem šećernim bombonima u raznobojnom papiru, orasima i jabukama. Najčešće je jedan od odraslih ukućana s djecom kitio drvo zelene smreke. Dječja radost bilo je i igranje u prostrtoj slami ili gađanje *kuća* od oraha. To je dječja igra gdje se postave tri oraha jedan uz drugi i četvrti na vrh i ta *kuća* se gađa s određene udaljenosti. Tko pogodi kuću uzima sebi orahe, a tko promaši, gubi orah kojim je gađao *kuću*. Odrasli članovi obitelji poslije večere spremali su se na polnočku ili na zornicu, ovisno o tome koja se od božićnih misa slavila u njihovoj župi. Događalo se da vjernici idu na slavlje polnočke u jednu župu, a na zornicu u susjednu. Takav običaj je bio kod nekih mladih koji bi iz Foče s polnočke i slavljajući produžili na zornicu na Cer. Poslije polnočke muškarci su nosili

suhog mesa i rakiju u ručno tkanim torbama – *torbacima* i jedni drugima nazdravljali rakijom i mezili suho meso. Prvi dan se čestitalo pozdravom: *Faljen Isus i Marija. Na dobro ti (vam) došao Božić i sveto Isusovo porođenje!* Odgovaralo se: *Uvijek hvaljeni bili ili Navijeke. I s tobom Bog dao zajedno.* Drugi dan Božića pozdrav je bio: *Na dobro ti došao Božić i sveti Stjepan,* a treći dan: *Na dobro ti došao Božić i sveti Ivan.* Odgovor je uvijek bio isti: *I s tobom Bog dao zajedno!*

Na prvi dan Božića nije bilo javnih zajedničkih okupljanja nego se slavilo u obiteljima paljenjem svijeća i jedenjem pečenog odojka, *pečenice*. Drugi dan Božića, na sv. Stjepana, završavao se dio svadbenoga slavlja kada punica obvezno “ide kititi novoga zeta”. Zanimljiv je to običaj u kome se zeta stavlja u središte pozornosti, dok je u svatovima kao mladoženja uvijek sa strane i nije smio pjevati. Ako bi koji i zapjevaio, odmah bi mu svatovi pjesmom dali do znanja da mu je to zabranjeno: *Kad se koja budala oženi, veseli se kò da vodi meni.* Treći dan Božića, na sv. Iva-

samodošla u nekoliko kuća u selu i tako su se razvili posebni običaji dovođenja kao dio svadbenih običaja, uz pjevanje i plesanje unatoč nedopuštenom javnom slavlju uz sudjelovanje velikog broja mještana.

Običaji u selima u okolici Dervente su različiti jer je različito i porijeklo stanovništva ovoga kraja. Pojedine obitelji su potomci stanovništva koje je ostalo u ovom kraju i poslije odlaska velikoga broja ljudi nakon Bečkog rata krajem 17. stoljeća. Njih će fra Ivan Franjo Jukić zvati *šokcima*. Uz njih je veliki dio naseljenika iz Hercegovine, Dalmatinske Zagore i veliki broj katolika drugih nacionalnosti među kojima su brojni Poljaci, Česi, Slovaci i Nijemci. Ove doseljenike Hrvati su u okolici Dervente zvali *Švabe* bez obzira iz koje zemlje su došli i kojoj etničkoj skupini su pripadali. Međusobnim ženidbama i stalnim kontaktima običaji su se prožimali i mijenjali. Zato ništa nije neobično u okolici Dervente naći u dvije susjedne kuće dvije varijante istoga običaja ili različita vjerovanja i tu-

Ono što ostaje, bez obzira gdje Dervenčani bili, jest obiteljska molitva u Badnjoj noći. U pojedinim selima u božićnoj noći pale se tri svijeće na tri različite nakane: jedna je za obitelj – čeljadaska, druga je za blago – marvenska i treća za žitorodna polja – poljska. Svijeća posvećena obitelji (čeljadaska) obilježava se urezujući znak križa. Svijeću posvećenu za blago, tj. za životinje od kojih se uzdržavaju, majka je označavala jednom uspravnom linijom. Treća svijeća (poljska) nije imala nikakvih obilježja

na, išlo se čestitati imendane Ivanima, Ivama, Ivicama. Za četvrti dan Božića, spomendan Nevine dječice (28. prosinca), korišten je lokalni naziv *Mladionce*, i to jutro, prije nego što djeca stanu, roditelji bi uzeli tanak prut, budeći ih blago udarajući po nogama, govorili su: *Rasti, rasti, rasti...* U ovom običaju se vjerovalo da tako mala djeca brže rastu.

Na Novu godinu su se opet palile božićne svijeće. Između Božića i Nove godine, subotom navečer, blagoslivljala bi se kuća i okućnica blagoslovljenom vodom. Domaćin ili domaćica bi, noseći blagoslovljenu vodu, izlazili iz kuće, ulazili u štalu blagoslivljajući blago, obilazili oko kuće i molili dok bi ostali ukućani ostali zajedno moleći. Nekada se na Novu godinu ili na svetkovinu Bogojavljenja iznosilo božićno drveće. Ovaj običaj je ovisio i od vremena blagoslova kuća. Ako *parok još nije proš'o*, što znači da nije svećenik bio na blagoslovu, onda će krizman ostati dok ne završi blagoslov kuća. O blagoslovu, svećenika se darivalo novcem, suhim mesom, grahom i drugim domaćim proizvodima. Domaćin kuće dočekao bi svećenika na ulazu u dvorište, poljubio mu ruku i pratio ga u kuću. Ostali ukućani bi klečeći dočekali svećenika. Poslije završenog obreda blagoslova, križ koji je nosio jedan od pratitelja ljubili bi svi ukućani pojedinačno.

U selima u okolici Dervente događala su se odstupanja u društvenom korištenju vremena i dopuštenim okupljanjima uz javna veselja u vrijeme došašća unatoč crkvenim preporukama. Bio je to običaj nazvan prema djevojci – *samodošla*, koju bi momak doveo u svoju kuću prije crkvenoga vjenčanja. Iako se lokalno svećenstvo snažno borilo protiv ovoga običaja, ostao je snažan i veoma raširen i donekle je u pojedinim selima obilježavao adventsko vrijeme. Događalo se nekoliko dovođenja mladih

mačenja određenih dijelova običaja. Najbolji je primjer božićnih čestitara – *položaja*, koji su u nekim selima bili poznati sve do odlaska Dervenčana iz njihova zavičaja, a u drugim selima običaj je gotovo nepoznat jer je odavno napušten.

Iako u okolici Dervente nikada više neće biti kao što je bilo, pa kada bi se i svi izbjegli vratili, jer su ih vrijeme i susreti s drugim kulturama promijenili, neka ovaj kratki tekst bude svjedočanstvo o vrijednim ljudima koji su vjerom, radom i ljubavlju slavili Boga u vrijeme Božića. U svakoj generaciji, Dervenčani su unosili dio sebe gradeći tradicijsku kulturu i nadati je se da će još mnogo generacija na *Badnjicu* i u dane Božića slaviti Boga s molitvom na usnama za *rod, biričēt i blagoslov*, kako je glasila jedna od božićnih priporuka. ✨

Sretan BiH vam Božić zaželio

Na Badnjak, godine Gospodnje 2011, iz najdaljeg kuta svemira, uputi se sreća na Zemlju. Čula je da se na toj planeti davno već nastanila nesreća. Ne, naravno na cijeloj Zemlji, ali na jednom dobrom dijelu "te Božanske planete" da! Onaj dio Zemlje koji nije pokrivala nesreća nastanjivala je ravnodušnost, a i to je, zapravo, nesreća. A sreća, odnosno dio sreće, u tragovima, zaostao još od Stvaranja i Utjelovljenja, bio je toliko nevidljiv, toliko nestvaran, toliko nevjerovatan da su ga neki mudri stanovnici Zemlje, kojima sreća nije bila ni važna, s pravom nazivali lažna sreća. "Ima li uopće iznimaka?", pitala se sreća, "Vidjet ćemo", kaza i prođe, kao kroz maslac, kroz stratosferu. Iako ono "kao kroz maslac" zvuči prilično uvjerljivo za sreću, ona je, ipak, kroz rečenu sferu prošla kao kroz, pa recimo, margarin i to zamrznuti jer, primijetila je to sreća: "Zemaljski omotač nije više ono što je nekad bio!"

I spusti se sreća na Zemlju, i stade je pretraživati.

Pretraži ona: oceane, mora, rijeke, jezera... Dvije trećine Zemlje. Vidje nesreću i upisa u svoj notes: "Sisavci, ribe, školjke, rakovi, biljke i sva vodena stvorenja, desetkovana su. A mnoga i ne postoje više!" Ali, ne smatrajući to baš velikom nesrećom, jer priroda je neuništiva, krene sreća dalje.

Pretraži ona Sjeverni i Južni pol: "Omekšao je led i topi se!", upisa sreća u notes, ali ne smatrajući ni to baš velikom nesrećom, jer priroda je neuništiva, krene sreća dalje – tamo gdje su ljudi.

Obiđe ona obje Amerike gdje vidje nesreću u bijedi, ali još veću u raskoši.

Obiđe Aziju gdje vidje nesreću u raskoši, a još veću u bijedi.

Obiđe Australiju i vidje lažnu sreću i stvarnu nesreću.

Obiđe Afriku i vidje stvarnu nesreću i stvarnu bijedu.

I sve to u svoj notes zabilježi sreća.

"Onih nekoliko iznimaka koje sam vidjela", i to zabilježi sreća, "samo potvrđuju pravilo!" Što hoće reći da se onih nekoliko iznimaka, a mi ne znamo pouzdano koji je to broj, odnosi na "sretne" pojedince koji, eto, potvrđuju pravilo o nesretnim ljudima, odnosno o nesretnom čovječanstvu – u cjelini.

"A sad u Evropu!" kaza sreća...

Sreća, kao što znamo, i najveće razdaljine prelazi... dobro, ne tako brzo kao nesreća, ali brzina kojom je sreća pretraživala zemaljsku kuglu, do Evrope (koja joj je još ostala) bila je... I brzina svjetlosti, da je to uopće vidjela, kraj takve brzine bila bi postideana. Jer krenula je sreća s kraja svemira na Badnjak ujutro, a već na Badnjak uvečer bila je pred vratima Evrope.

"E pa da vidimo kakva je situacija!", kaza sreća i uđe...

"Ekubberi oni!", "Vesela Koleda!", "Vesele Vanocel!", "Marry Christmas!", "Joyeux Noel!", "Frohe Weihnachten!", "Boldog Karacsony!", "Buon Natale!", "God Jul!", "Wesolych Swiat!", "Feliz Natal!", "Feliz Navidad!"... odjekivalo je u

Zlatko KESER, Bičovek poslan od Boga – ZBIRKA ŽERAVAC

Baskiji, Bugarskoj, Češkoj, Engleskoj, Francuskoj, Njemačkoj, Mađarskoj, Italiji, Norveškoj, Poljskoj, Portugalu, Španjolskoj... odjekivala je, uoči Božića, kršćanska Europa.

"Kala Christougenna!" čulo se, ne toliko glasno, a par dana prije Božića, u Grčkoj.

Father Christmasi, Weihnachtsmanni, Santa Clausi, Babbo Nataalei... crvenobijelili su se u svim velikim i malim robnim kućama, vrtićima, školama, na svim trgovima, po svim ulicama...

Prave jelke i pravi borovi, umjetne jelke i umjetni borovi... ukrašavali su sve velike i male robne kuće, vrtiće, škole, trgovce, ulične izloge, domaćinstva...

Sveti Josipi, Majke Marije, mali Isuseki, kravice, štalice, margarci, ovce, janjci, pastiri, vatricice, kraljevi, deve, repaticice... nadmetali su se – u velikim i malim robnim kućama, u vrtićima, u školama, na trgovima, po uličnim izlozima, u domaćinstvima, bolnicama – tko će od njih biti svetiji, ljepši, privlačniji...

I u svim crkvama bilo je isto, ili slično, ili još i gore.

I jinglebellsilo se svuda.

"Nesreća je, ali nije najveća, jer blagdani su neuništivi!", upisa sreća u svoj notes i krene pretraživati onih nekoliko zemalja

izvan takozvane europske zajednice jer shvatila je da u Europi i izvan Europe postoji još nešto.

I obiđe sreća tih nekoliko zemalja, sve osim jedne, i vidje sve što je vidjela i prije. "Isto, slično, ili još i gore", zapisa sreća.

Ona jedna zemlja, posljednja koja je sreći ostala za obilazak, bijaše Hrvatska.

I uđe sreća u Hrvatsku, i naleti, u jednom zabitom planinskom mjestu, na čovjeka...

A čovjek taj upravo je u svoj mali, mizerni kućerak dopremio jelku. Pravu. Prirodnu. Zadnjim novcem kupio ju je na obližnjem sajmištu. U kući ga je dočekala razdragana, bolesna žena i petero još razdraganije, ne baš uhranjene djece. I stadoše oni, ničim, kititi jelku. Ničim je podrazumijevalo: četiri šiške omotane srebrnom folijom od neke davno pojedene čokolade, deset obojanih šišaka na kojima se jedva držala boja, desetak novih šišaka, tri jabuke preostale nakon krupe, pet plastičnih balona sa smetlišta i zvijezda repatica izrađena od kartona. A pod jelku složiše Betlehem, od ničega: Josip i Marija bile su svete sličice koju je dvoje najmlađe djece, Josip i Marija, dobilo od župnika na vjeronauku, Isus je bio skinut s krunice, skupa s križem, i položen na slamu koje bijaše u izobilju, ovce bijahu manji bijeli kamenčići, a za pastire, kraljeve i deve – nije pronađeno odgovarajuće kamenje. *I ne bijaše sve to skupa loše.* Zapravo sve bijaše sjajno. A posebno atmosfera koja je vladala u kućici. A najposebnije bijaše raspoloženje domaćina koji je još jučer, u pažljivo postavljenoj zamci, uhvatio zeca...

"Ovo je sretan čovjek! Ovo je sretna obitelj! Ovi ljudi su iznimka! Ako svi u ovoj zemlji budu takvi, morat ću se vratiti u Ameriku ili Švicarsku!", kaza sreća i krene dalje... I naleti na drugog čovjeka...

A čovjek taj upravo je, pred svojom velebnom vilom, na brijevu, dočekao vrtlara s jelkom. Pravom. Prirodnom. Ogromnom. A naručena je, još prije tjedan dana, u *Austriji*. U ogromnom dnevnom boravku ogromne kuće, čekao je dekorater sa svojim pomoćnicima. Razdragana žena zapovijedala je stručnjacima: gdje će postaviti velike kristalne kugle raznih boja, gdje ptičice od bojanog, muranskog stakla, s repovima od prirodnog perja, gdje srebrne anđele sa zlatnim trubama, gdje zlatne, gdje srebrne, a gdje bijele ukrasne trake, gdje žutu kristalnu zvijezdu repaticu (od muranskog stakla), gdje štalicu, Mariju, Josipa, malog Isuseka, magarca, kravu, ovce, pastire, kraljeve, deve – sve od kineskog porculana... A od razdragane žene, domaćice, još razdraganija *kći*, jedinica, tu opsežnu radnju promatrala je sjedeći s najnovijim *Google Samsung Galaxy Nexusom* u rukama, na ogromnoj fotelji presvučenoj prirodnim tigrovim krznom. I ne bijaše, sve to skupa, loše. Zapravo sve bijaše sjajno. A posebno atmosfera koja je vladala u kućici. A najposebnije bijaše raspoloženje domaćina koji je još jučer, iz obližnjeg grada, naručio najukusnije božićne *delicije*, *catering*, dostava u kući...

"Hrvatska je nevjerojatna zemlja! Prvi njeni stanovnici, na koje sam naišla, pucaju od sreće!", zapisa sreća u svoj notes i...

*Ali razjasnimo još jednu stvar. Sreća je na Zemlju poslana od Svevišnjega. Što, naravno, ne znači da je nesreću poslao netko drugi. Ili da je nesreća uopće poslana. Nesreću znaju, itekako, proizvesti ljudi, sami za sebe i za druge. A ako je nesreća nekim slučajem poslana, pa i od Boga samoga, čovječnost je ljudska prihvatiti nesreću kao i sreću – jer sve što od Boga dolazi, dobro je da dolazi "i neka blagoslovljeno bude". Sreća, dakle, od Svevišnjega poslana, jer nije sreća nesreća pa da je ljudi proizvode sami, imala je zadatak, ne pronaći iznimke ("sretne" ljude), već pronaći zemlju u kojoj vlada, uistinu, najveća nesreća i... Sreća je, zapravo, dobila zadatak učiniti ljude sretnima. A *uputa* je gla-*

sila ovako: "Pronađi zemlju pritisnutu najvećom nesrećom – jer najveća nesreća je i najveći potencijal za sreću. Kad pronađeš takvu zemlju, od Božića nastani se tamo. I ako ljudi te zemlje shvate što je sreća i pristanu biti sretni – ostani s njima. A model za postizanje sreće koji upotrijebiš u toj zemlji, ako se pokaže valjan, neka ti bude model i za sve ostale zemlje svijeta." Zadatak, iako težak sam po sebi, dodatno je opterećivalo i to što se morao izvršiti baš na Badnjak kada i najnesretniji ljudi, *bez obzira na to* slave li Božić ili ne, nisu toliko nesretni. Ali zadatak je zadatak i nema tu prigovora. I stade sreća, najpažljivije, pretraživati Hrvatsku...

"Čestit Božić!", "Sretan Božić!", "Na dobro vam porođenje Isusovo!", odjekivalo je Zagorjem, Slavonijom, Likom, Dalmacijom, Istrom... Odjekivala je, uoči Božića, katolička Hrvatska.

"Hristos se rodi!", čulo se, ne toliko glasno, a par dana prije Božića, u Lici.

Djedovi Mrazovi, Djedovi Božićnjaci, Sveti Nikole... bijelili su se u svim velikim i malim robnim kućama, vrtićima, školama, na svim trgovima, po svim ulicama...

Prave jelke i pravi borovi, umjetne jelke i umjetni borovi... ukrašavali su sve velike i male robne kuće, vrtiće, škole, trgovce, različne izloge, domaćinstva...

Sveti Josipi, Majke Marije, mali Isuseki, kravice, štalice, magarci, ovce, janjci, pastiri, vatrice, kraljevi, deve, repatice... nadmetali su se – u velikim i malim robnim kućama, u vrtićima, u školama, na trgovima, po uličnim izlozima, u domaćinstvima, bolnicama, zatvorima – tko će od njih biti svetiji, ljepši, atraktivniji...

I u svim crkvama bilo je isto, ili slično, ili još i gore.

I jinglebellsilo se svuda.

I pucale su petarde...

I pucalo se iz pištolja, pušaka, puškomitraljeza...

I pekli su se janjci, odojci, purice, purani, tuke...

I pilo se vino, pivo, rakija...

I grlilo se i ljubilo...

I darivalo...

I sreću zazivalo...

A sreće nigdje!

I sve to zapisa sreća u svoj notes.

A politika?

O politici je sreća, recimo i to, u poseban notes, vodila posebne zabilježbe... Politika, dakle, koja se *provodila* u Hrvatskoj, za razliku od svih ostalih zemalja, *bila je ista, samo još gora... I, oprostite na izrazu, još i gora.*

"Ovo je, ipak, uz one dvije iznimke, koje su i u hrvatskom slučaju potvrdile pravilo, najnesretnija zemlja. Ovi ljudi (a ljudi su vječna, neuništiva bića – op. a.) spremni su uništiti prirodu, blagdane i sami sebe?!", kaza sreća. Ali da ne bi pretjerala, u svoj, poseban notes, upisa ovako: "Jedna *polovica* Hrvata proizvodi katastrofu. Druga *polovica* promatra katastrofu. A svi skupa, što aktivno, što pasivno, uništiti će ovu prelijepu zemlju!"

I odluči sreća, kao što joj je nalagao zadatak, od Božića, 2011. nastaniti se u Hrvatskoj.

Ali dogodilo se jer bio je Badnjak...

Na Badnjak, kao što smo već napomenuli, a nije ni trebalo, ljudi se ipak malo opuste, malo se provede, uzmu sebi neku pauzu od nesreće, da bi nakon Božića, odnosno Nove godine (tko izdrži) ponovno postali, uobičajeno, nesretni. I sreća, jer i trezvenjaci za blagdane popiju malo, čašicu tu, čašicu tamo i...

I sutradan, na Božić, 25. prosinca, godine Gospodnje 2011, nastani se sreća, još uvijek nacvrcana, u Bosnu i Hercegovinu... (Allahu agbar!) ✨

Obdarenost Betlehemom

Betlehem nije moguće nadrasti.
Nije ga moguće nadrasti ni na
Golgoti. I na Golgoti, naime, odjekuje
anđeoska poruka pastirima.
Ona je ispisana i na odvaljenom
kamenu s groba. Upisana je
u svakog čovjeka

● Piše: **Stjepan LICE**

Oko Djeteta rođenog u Betlehemu, rođenog u uvjetima izrazite neimaštine i nesigurnosti – kako bilježe evanđelisti – okupili su se mnogi: anđeli, pjevajući zanosnu pjesmu uzdanja; pastiri, zatečeni neshvatljivom jednostavnošću zbivanja, moguće i praznih ruku, ali zasigurno potresene duše; mudraci, smjerni po dozreloj mudrosti, s kraljevskim darovima...

Svi koji su se okupili oko Djeteta, pošli su iz Betlehema obdareni. Obdareni u svojoj biti. I upravo je ta obdarenost temeljna betlehemska poruka. No ima u toj obdarenosti nešto osobito. Evanđelist bilježi da su anđeli, obraćajući se pastirima, rekli da im javljaju blagovijest, *veliku radost za sav narod. Za sav narod.*

Obdarenost Betlehemskim događajem nije nešto što je moguće zadržati za sebe. Premda je k njemu moguće pristupiti samo osobno, svime što čovjek jest, od njega se polazi k drugima. S drugima. Betlehemski događaj želi biti *velika radost za sav narod*. Ne samo za ponekog. Ne samo za odabrane, nego za svakoga. Bez razlike. Bog u svojoj malenosti i skromnosti rasipan je ljubavlju, rasipan radošću. Kroz njih Evanđelje progovara. Po njima je, ponajprije po njima prepoznatljivo.

Obdarenost Betlehemom upućuje na Betlehemsku odgovornost. Biti dionikom te odgovornosti osobiti je dar koji određuje i pokreće čitavo čovjekovo biće. Sve njegovo djelovanje. Može čovjek kroz svoje dane na mnoge načine biti bolno, prebolno okraden, temeljna istina o njemu i nadalje ostaje obdarenost. Ne okradenost. Pristati na okradenost, značilo bi zanemariti obdarenost. Otkloniti je kao nešto neželjeno. Kao nešto neprikladno.

Josip BIFFEL, *Poklon mudraca*

Betlehemsko je, evanđeosko poslanje umnažati obdarenost. I unatoč tome što se toliko domišljaju na nebrojene načine umnažati okradenost, umnažati je mnogima, unatoč tome što okradenost ima snagu gušiti ono najbolje, ono božansko u ljudima i među njima – i ne samo unatoč tome, nego i upravo zbog toga – potrebno je živjeti obdarenost Betlehemom, živjeti je duboko proživljeno i snažno predano. Potrebno ju je živjeti u svim danima, u svim životnim okolnostima. Živjeti je obzirno i s iskrenim poštovanjem prema ljudima koji se susreću s tolikim nedaćama, prema ljudima koje nedaće sustižu i lome jedna za drugom. No zbog toga se ne smije zakloniti, utišati obdarenost Betlehemom. Potrebno je postojano je dijeliti.

Ne bi bilo dobro obdarenost Betlehemom shvaćati nečim prigodnim i površnim, nečim olakim, nečim što bi htjelo i smjelo biti predah od života, onoga zahtjevnoga. Ona je naime životna snaga, životna radost koju je Bog darovao čovjeku. Životna snaga i radost koju mu ne prestaje darivati.

Odmaknuti se – u ime ozbiljnosti – od Betlehema, od njegove bezazlenosti i nježnosti, od njegovih nadahnuća, imalo bi značenje odmaknuća od evanđelja. Imalo bi značenje okradanja sebe samoga, okradanja onih s kojima živimo.

Betlehem nije moguće nadrasti. Nije ga moguće nadrasti ni na Golgoti. I na Golgoti, naime, odjekuje anđeoska poruka pastirima. Ona je ispisana i na odvaljenom kamenu s groba. Upisana je u svakog čovjeka. I htjela bi biti upisana u sve naše odnose. U sve ono čime ispunjamo naše dane. Naša srca.

Malo je dana. U životima mnogih i neshvatljivo malo. No život svakoga od nas, svakoga čovjeka, obdaren je rođenjima: rođenjem Betlehemske djeteta i našim rođenjem. Uz to bi htio biti obdaren i novim rođenjima tijekom darovanih nam dana. Htio bi biti obdaren postojanim preporadanjem, hrabrošću za srođenost s ljudima i Bogom.

Obdarenost Betlehemom poziv je da ne pristanemo na smrti u sebi i među nama, ma koliko ih bilo, ma kako strašne bile. Obdarenost Betlehemom poziv je na puninu života, na rasipnost životom.

Betlehem ima snagu sve nadjačati ako mu mi to dopustimo. Ako se mi za njega zauzmemo. Ako iskusimo da rođenje Betlehemske djeteta dotiče – i prožima – rođenje i život svakoga od nas. I da nas upravo obdarenost Betlehemom uspravlja, upućuje jedne k drugima i uvodi u *veliku radost. Za sav narod.* ✨